

Artur Andrzejuk, Tomasz Stępień

Sprawozdanie z wizyty delegacji UKSW w ośrodkach naukowych Egiptu

Studia Philosophiae Christianae 39/1, 278-282

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ARTUR ANDRZEJUK

Instytut Filozofii UKSW

TOMASZ STĘPIEN

Wydział Teologiczny UKSW

SPRAWOZDANIE Z WIZYTY DELEGACJI UKSW W OŚRODKACH NAUKOWYCH EGIPTU

W dniach od 14 do 20 marca 2003 r. z oficjalną wizytą w ośrodkach naukowych Arabskiej Republiki Egiptu przebywała delegacja Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w składzie dr hab. Artur Andrzejuk i ks. dr Tomasz Stępień. Zaproszenie do UKSW ze strony egipskiej wystosował, działając w imieniu Ministerstwa Kultury Egiptu, Arabskiego Towarzystwa Filozoficznego oraz Uniwersytetu Kairskiego, znany w całym świecie arabskim filozof, prof. dr Hassan Hanafi. Zaproszenie przekazała i całej wizycie patronowała Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Egipcie.

Pierwsze spotkanie naukowe, o charakterze sympozjum, miało miejsce 19 marca w Wysokiej Radzie Kultury (Komitet Filozofii), będącej agendą Ministerstwa Kultury Egiptu. Patronat nad sympozjum objął egipski minister kultury. Ze strony gospodarzy, oprócz H. Hanafiego, uczestniczyli w sympozjum wykładowcy uczelni kairskich, zaproszeni specjalnie na to spotkanie (sympozjum nie miało charakteru otwartego; obowiązywały specjalne zaproszenia). Obecna też była egipska telewizja, której wywiadu udzieli organizatorzy H. Hanafi i Ambasador RP dr Joanna Wroncka. Ze strony polskiej, oprócz A. Andrzejuka i T. Stępnia, uczestniczyła w tym sympozjum Ambasador RP w Egipcie oraz Attaché do spraw Kulturalnych i Naukowych Ambasady polskiej, mgr Jolanta Bogusz-Sakowska.

Po powitaniu i krótkim przedstawieniu sylwetek naukowych prelegentów przez prowadzącego sympozjum H. Hanafiego, jako pierwszy zabrał głos T. Stępień, który przedstawił referat, zatytułowany: *Uwagi o neoplatonizmie jako syntezie myśli starożytnej (Remarks on Neoplatonism as the synthesis of the Ancient Thought)*.

Prelegent na wstępie podkreślił, że rozumienie myśli neoplatonickiej jest istotnym czynnikiem umożliwiającym studia nad średnio-wieczną filozofią arabską i chrześcijańską. Neoplatonizm był ostatnim systemem filozofii antycznej i syntezą całej filozofii greckiej.

Elementy różnych systemów filozoficznych znalazły swoje miejsce w neoplatońskiej wizji świata, zsyntetyzowanej za pomocą myśli Platona i średnich platoników. Teza ta była uzasadniana w wystąpieniu poprzez pokazanie trzech aspektów myśli neoplatońskiej: 1) hipostazy neoplatońskiego świata, które mają swoje źródło we wcześniejszej filozofii; 2) pochodzenie rzeczywistości z Jednego, które także można łączyć z wcześniejszym rozumieniem rzeczywistości jako procesu; 3) filozofia jako sposób życia, skierowany ku zjednoczeniu z Bogiem, co w myśli starożytnej kształtowało się już od czasu Pitagorasa.

Następnie A. Andrzejuk przedstawił referat pt. *Dialog Tomasza z Ibn-Siną. Arabskie źródła egzystencjalnej koncepcji bytu. (Dialog de Thomas d'Aquin avec Ibn-Sina. Les sources arabes de la conception existentielle de l'être).*

Mówca przedstawił występujące w tekstach historyków filozofii (E. Gilson, F. van Steenberghen, A. M. Goichon, M. Chahin, L. Gardet, M. Gogacz) poglądy na temat zależności łacińskiej filozofii w średniowieczu od myślicieli arabskich, a szczególnie wpływu, jaki wywarł Awicenna na poglądy Tomasza z Akwinu. Następnie A. Andrzejuk usiłował zweryfikować te poglądy, analizując przywołania myśli Ibn-Siny w Tomaszowym traktacie *De ente et essentia*. Analiza tego wczesnego pisma Akwinaty nie udziela – zdaniem prelegenta – definitywnej odpowiedzi na pytanie o zależność Tomasza od Awicenny, ale doskonale ilustruje sposób posługiwania się przez Akwinatę poglądami tego arabskiego filozofa.

Po referatach zebrani zabierali głos, podejmując tematykę dość luźno związaną z treściami zawartymi w wystąpieniach. Raczej podkreślano wagę spotkania dla dialogu międzykulturowego. W trakcie tych wypowiedzi podkreślano szczególną predestynację Polaków do podejmowania współpracy i wymiany z krajami arabskimi. Zauważono bowiem, że Polska, będąc krajem europejskim, nigdy nie była imperium kolonialnym. Podkreślano także tradycyjną otwartość kultury polskiej na różnorodne wpływy, w tym kulturę Orientu. W związku z tą ostatnią kwestią, postawiono pytanie o to, jak możliwe było zachowanie tożsamości narodowej przez Polaków przy tak szerokim otwarciu na wpływy zewnętrzne. Pytano także o znaczenie tradycyjnej polskiej tolerancji dla kształtowania się tożsamości narodowej. W dyskusji, oprócz referentów z UKSW, brała udział dr Joanna Wronecka, niegdyś wykładowca języka i kul-

tury arabskiej w Katedrze Historii Filozofii Starożytnej i Średnio-wiecznej ATK. Piękną „pochwałę Polski” wygłosił, świetnie znający nasz Kraj, znany arabski reżyser i teoretyk teatru, prof. dr Hanaa Abdel Fattah.

Drugie spotkanie, o charakterze seminarium, odbyło się w Arabskim Towarzystwie Filozoficznym (Oddział Egipski). Dr hab. A. Andrzejuk, w referacie pt. *Panorama filozofii we współczesnej Polsce (La panorame de la philosophie en Pologne contemporaine)*, przedstawił zarys sytuacji w filozofii polskiej po II wojnie światowej i uczynił to punktem wyjścia do zaprezentowania kondycji filozofii w Polsce po 1989 r. Zwrócił przy tym szczególną uwagę na oryginalność badań prowadzonych na naszym Uniwersytecie, tak w zakresie klasycznej tematyki filozoficznej, jak i w odniesieniu do filozofii przyrody.

Dyskusja po wystąpieniu prelegenta dotyczyła przede wszystkim sytuacji w filozofii polskiej po upadku komunizmu. Pytano o los marksizmu jako filozofii i o samych marksistów. (Wykładowca marksizmu z komunistycznego Jemenu dziwił się, że filozofowie marksistowscy w Polsce pozostali na uczelniach, gdyż jego samego w wyniku dekomunizacji odsunięto od nauczania filozofii). Wrócił też problem tożsamości narodowej Polaków i pytanie o rolę filozofii w budowaniu tej tożsamości. Duże zdziwienie wywołało stwierdzenie, że Polska nie ma swej własnej „filozofii narodowej” (nazywany tak bywa kierunek raczej marginalny w filozofii polskiej). Prelegenci z Polski usiłowali pokazać, że kultura filozoficzna Polski jest częścią kultury światowej, zaś charakteryzują ją pewne dominanty, wśród których wymieniono szkołę lwowsko-warszawską, drugą fenomenologię (Romana Ingardena) oraz tomizm.

Ks. dr T. Stępień, w referacie pt. *Neoplatonizm a filozofia procesu (Neoplatonism and the Philosophy of Process)*, podjął temat związków neoplatonizmu z nowożytną i współczesną filozofią procesu. Przedstawiając nową koncepcję powstania świata, Plotyn sformułował teorię najczęściej nazywaną teorią emanacji. Emanacja to – w jego ujęciu – proces, który jest przedstawiany jako proces myślenia. Występują tu zawsze układy triadyczne i enneadyczne, obrazujące, jak w najwyższych rzeczywistościach odbywa się spoczynek, pochodzenie i powrót. Neoplatonizm rozumiany jako opis procesu myślenia można odnieść do nowożytnej i współ-

czesnej filozofii, która podejmuje problemy procesu w kulturze (Hegel) i procesu w świadomości (Husserl). W ten sposób ujęta filozofia neoplatońska pozwala – zdaniem T. Stępnia – lepiej rozumieć filozofię procesu.

W dyskusji po tym referacie podjęto problem relacji stworzenia i emanacji. Prelegent zaznaczył, że w systemie Plotyna istotnie można rozumieć proces myślenia jako proces tworzenia rzeczywistości. Jednak – jak podkreślił T. Stępień – jest tak tylko w przypadku intelektu Boskiego, ponieważ w naszych intelektach nie tworzymy rzeczywistości, ale raczej odtwarzamy rzeczywistość stworzoną przez Boga. W dyskusji także poruszono konkretne problemy związane z interpretacją myśli współczesnych filozofów niemieckich.

Spotkanie trzecie miało miejsce na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Kairskiego. T. Stępień przedstawił referat pt. *Polskie badania nad neoplatonizmem (Polish researches studies on Neoplatonism)*. Prelegent wskazał na rosnące zainteresowanie filozofią neoplatońską wśród polskich filozofów. To zainteresowanie – jego zdaniem – wyraża się w nowych tłumaczeniach tekstów neoplatoników pogańskich i chrześcijańskich, które są bardzo mocno oparte o znajomość problematyki filozoficznej neoplatonizmu i stanowią owoc współpracy filozofów i filologów. Prelegent wskazał także na specyficzny charakter polskich badań, który polega na podejmowaniu w większym stopniu niż na Zachodzie problematyki metafizycznej. Przedstawił także specyficznie polski aspekt tych badań, dotyczący problematyki istnienia w filozofii neoplatońskiej.

A. Andrzejuk wygłosił referat pt. *Polskie badania nad średniowieczną łacińską filozofią arabską. (Les recherches polonaises sur la latine philosophie arabe au Moyen ège)*. Zaprezentował w nim – na tle badań francuskich i dokonań polskich arabistów – ustalenia badaczy, pracujących w Katedrze Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej ATK, pod kierunkiem prof. dr hab. Mieczysława Gogacza. Skupił się szczególnie na zainteresowaniach związanych z osobami i dokonaniem Awicenny oraz Awerroesa.

Dyskusja po tym spotkaniu koncentrowała się wokół znaczenia filozofii polskiej dla kultury filozoficznej Europy i świata. Pytano o miejsce szkoły lwowsko-warszawskiej w filozofii europejskiej oraz o uczniów Romana Ingardena. Uczonych z Syrii interesowały bada-

nia nad wpływem filozofii arabskiej na metafizykę XIII wieku, a szczególnie na myśl św. Tomasza z Akwinu. Pojawiły się też pytania na temat dialogu świata arabskiego z kulturą europejską. Prelegenci podkreślali, że przykład filozoficznego dialogu w wiekach średnich uczy nas, że taki dialog zawsze jest możliwy i przynosi owoce dla obydwu stron.

Należy – na koniec – zaznaczyć, że zarówno strona egipska, jak i Ambasada RP w Kairze, nadały tej wizycie bardzo wysoką rangę. W dniu 19 marca na lotnisku w Kairze delegację UKSW powitała Attaché do spraw Kulturalnych i Naukowych, a uroczystą kolacją w swojej rezydencji podjął Chargé d’Affaires ad interim, mgr Włodzimierz Bogusz. W następnym dniu Jej Ekscelecja pani Ambasador RP podjęła delegację obiadem, a po sympozjum w Wysokiej Radzie Kultury wydała uroczystą kolację dla części uczestników spotkania. Także podsumowanie wizyty w jej przedostatnim dniu miało miejsce podczas specjalnej kolacji, wydanej przez panią Ambasador. W trakcie całej wizyty delegacja UKSW była podejmowana przez prof. H. Hanafiego, a także – kilkakrotnie – przez Radcę Ambasady RP. Czas pomiędzy spotkaniami, wypełniony był – także za sprawą polskiej placówki – intensywnym programem krajoznawczym. Dzięki znakomitym „przewodnikom” w osobach mgra W. Bogusza, mgr J. Bogusz-Sakowskiej, inż. Doroxy Fattah, a także służbowym przepustkom i samochodom na dyplomatycznych tablicach rejestracyjnych (oraz znakomitym kierowcom) udało się w ciągu tych kilku dni zobaczyć niewiarygodnie dużo (co obrazuje reportaż fotograficzny, opracowany przez T. Stępnia).

Podsumowując, uznano, że (zgodnie z oczekiwaniem Pani Ambasador dr Joanny Wroneckiej wyrażonym w piśmie do Rektora UKSW z 19 lutego 2003 r.) wizyta delegacji UKSW w Kairze przyniosła wymierne korzyści poznawcze obu stronom. Zaproszono prof. H. Hanafiego do złożenia wizyty w UKSW i wygłoszenia okolicznościowego wykładu w Katedrze Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej, podczas pobytu uczonego egipskiego w Polsce, w kwietniu 2003. Zaproszenie zostało przyjęte. Są wobec tego podstawy do podzielenia głębokiej nadziei Pani Ambasador (zawartej w tym samym piśmie), że „w historii naszych bilateralnych kontaktów, będzie to otwarcie nowej dziedziny współpracy oraz płaszczyzny dialogu, jaką jest filozofia”.